

**Цілі й завдання країнознавства як комплексної наукової дисципліни з орієнтацією на майбутню професію студентів-іноземців нефілологічного профілю навчання**

***Дроздова І.П.***

*професор кафедри природничих і гуманітарних дисциплін  
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету  
м. Харків, Україна*

На сучасному етапі навчання іноземним мовам процес оволодіння ними невіддільний від систематичного ознайомлення іноземних студентів нефілологічного профілю з країною мови, що вивчається, її природними умовами, територіальним устроєм, економікою, духовною культурою, історичним минулим країни і сучасним життям. Природні й культурні відомості є змістом ментального світу носія мови та ментальності цілого народу. Результати індивідуального й колективного пізнання проектується на навколишній світ у формі мовленнєвої поведінки механізмів і тактик. Вони відображаються і в мові, складаючи особливий пласт мовних утворень, в якому за кожним словом і за кожною граматичною структурою закріплюються певні знання, уявлення й асоціації. Ці феномени однаково значущі для придбання міцних теоретичних знань про країну мови, що вивчається, так і для фонові підтримки іншомовної мовленнєвої діяльності іноземних студентів.

*Мета статті* – проаналізувати цілі, завдання та основні специфічні риси країнознавства як комплексної наукової дисципліни з орієнтацією на майбутню професію студентів-іноземців нефілологічного профілю навчання для формування їхньої комунікативної компетенції.

Багато вчених – філософів, психологів, соціологів, мовників і лінгводидактів (Є. Верещагін, І.Зимня, В. Костомаров, Ю. Машбиць, Ю. Степанов, І. Стернін, П. Чесноков, О. Щукін та ін.) досліджували специфіку країнознавства – а пізніше лінгвокраїнознавства – як окремої навчальної дисципліни, адже очевидно, що знання іноземної мови неможливі без знайомства з її країною, у зв'язку з чим наріжним каменем стало вивчення мови в тісному зв'язку з культурою країни, народ якої послуговується цією мовою, тобто було визнано, що поряд із навчанням іноземної мови як такої, необхідно формувати в іноземних студентів культурологічні знання і здатності розуміти ментальність носіїв іншої мови.

При роботі з мовним матеріалом викладачі іноземних мов тією чи іншою мірою завжди залучали відомості про країну, що обслуговується цією мовою. Лінгвокраїнознавство як особлива галузь філології виникла саме на фундаменті різнобічного, здавна накопиченого досвіду викладання мови. Від країнознавства в широкому сенсі слова, або загального країнознавства стали відрізняти країнознавство у вузькому сенсі слова, як частину лінгводидактики, та О.М. Верещагін і В.Р. Костомаров запропонували для нього термін «лінгвокраїнознавство» (culture oriented teaching of a foreign language).

На думку вчених, для ефективного оволодіння іноземною мовою з цільовою установкою на адекватне й рівноправне міжкультурне спілкування, «необхідно розуміти, як «бачать світ», членують, класифікують й оцінюють його носії цієї мови»

[3:11]. Проблема цілком вирішувана, якщо студенти будуть здатні оперувати ядерними національними лінгвокультурними поняттями іншого народу або країни.

Головною метою лінгвокраїнознавства є забезпечення комунікативної компетенції в актах міжкультурної комунікації, насамперед через адекватне сприйняття мови співрозмовника й розуміння оригінальних текстів, зокрема й професійного спрямування для тих, хто навчається.

Визначаючи країнознавство як комплексну наукову дисципліну, ми, слідом за іншими вченими [1; 4], із необхідністю виділяємо в ньому два досить автономних аспекти: пізнавальне країнознавство і лінгвокраїнознавство.

Це зумовлено тим, що перенесення результатів наукових досліджень країнознавства в практику навчання української і російської мов студентів-іноземців має здійснюватися відповідно з цілями й завданнями навчання у вищій школі України, особливо з орієнтацією на майбутню професію студентів.

Уявляється, що країнознавство та лінгвокраїнознавство належать до тих дисциплін, що здатні забезпечити іноземних студентів якісними теоретичними і практичними знаннями, роблячи їх усні мовленнєві висловлювання адекватними у плані ментальної забарвленості й ментальної насиченості [1]. Обидва названих терміна все частіше з'являються, закріплюються й набувають подальшого дослідження й розгалуженого удосконалення в понятійно-категоріальному апараті сучасної методики.

При цьому використовуються матеріали, підходи й методичні прийоми інших дисциплін: історичного, географічного (комплексного і проблемного), політологічного, культурної та інших видів країнознавства. Так, наприклад, багато риси сучасного вигляду тієї чи іншої країни, своєрідність її традицій, мистецтва, мови, народної творчості визначаються особливостями її історичного розвитку.

Однак власне методичними поняттями країнознавство й лінгвокраїнознавство не можна вважати до того часу, поки вони не «пропишуться» в усіх сферах «методичної дійсності» (термін Б. Годунова), тобто ґрунтуватимуться на всіх рівнях здійснення іншомовної мовленнєвої практики й не знайдуть сенс специфічних об'єктів семантизації, активізації навчального матеріалу і включення його у зв'язки, зумовлені ситуативно й адекватно контексту [2:39].

Специфіка лінгвокраїнознавства полягає в тому, що досліджується спосіб фіксації ментально-маркованої інформації в одиницях мови й мовлення за характером і насиченістю асоціативного ореолу, а також називаються ці одиниці залежно від концентрації ментальної насиченості в загальній структурі мовної одиниці (наприклад, реалії, лексика з фоновим ореолом, фразеологізми тощо). «Мова примушує, або, краще сказати, не примушує, а м'яко й благотворно спрямовує людей у найменуваннях, приєднуючи пойменоване до глибинних пластів культури» [5:74].

Вищесказане дозволяє зробити висновок про те, що пізнавальне країнознавство і лінгвокраїнознавство, підкріплюючи одне одного, забезпечують при використанні відповідного мовного матеріалу країнознавчу і лінгвокраїнознавчу компетентність студента.

Для наміченої перспективи цільові країнознавчі теми повинні мати функційно-пізнавальну цінність і забезпечувати нову, більш високу якість іншомовних (мовних і мовленнєвих) можливостей студентів-іноземців, живлячи не тільки їхні зовнішньомовленнєві дії, але й внутрішньомовленнєву основу цих дій із притаманною внутрішній мові ідеоматичністю і предметною асоціативною насиченістю.

Лінгвокраїнознавча актуалізація країнознавчої інформації відбувається в кожному конкретному мовному явищі, інкорпорованому в систему мови, що несе на собі відбиток ментальності народу-носія мови і відображається ним у мовній картині світу лінгвокультурного соціуму. У результаті цього саме мовне явище, а найчастіше й екстралінгвальна інформація, яка за ним закріплюється (переважно буденні країнознавчі знання), стає зрозумілою тільки носіям мови.

За умов правильно організованої методики навчання мови лінгвокраїнознавство природно й органічно просочується в усі аспекти мови і під усі стилі, вимагаючи від процесу спілкування представників різних культур контекстно-адекватного використання іншомовної мови й правильно побудованого процесу спілкування. Тому в лінгвокраїнознавстві така ментальна насиченість навчального матеріалу.

Предметом особливої уваги є пошук способів оптимального поєднання лекційного курсу з країнознавства з практикою навчання української / російської мови для студентів-іноземців у контексті міжкультурної освіти. Тому актуальним є ретельне дослідження обох феноменів, із перспективою їх чіткої диференціації та встановлення можливих взаємних переходів.

Для нас особливо важливим є прийняття комплексного країнознавства як наукової дисципліни, що знаходить свою реалізацію в теорії і практиці навчання мов для студентів-іноземців. І пов'язано це з тим, що система знань про країну мови, яка вивчається (нехай це буде українська або поширена на Східній Україні російська), стає сферою вивчення країнознавства як навчальної дисципліни (у теоретичному курсі лекцій), а сама мова інтегрується з фактичними даними і дає їм нове лінгвістично оформлене життя в навчанні іноземним мовам (на заняттях із практики мовлення).

Комплексне країнознавство має інтегративний характер, що виявляється в синтезі результатів наукових досліджень і досліджень, пов'язаних із несполучуваними із ним науками, які так чи інакше зачіпають проблеми взаємодії мови і функційно-пізнавальних відомостей про природне середовище, людину, її діяльність і поведінку як мовної особистості.

Такі науки, як лінгвокультурологія й когнітивна лінгвістика, поряд з етнографією і соціолінгвістикою, додають у країнознавство і лінгвокраїнознавство новий зміст, елементи, що допомагають глибше проникнути в ментальність народу (носія мови) і прослідкувати характер їх функціонування в мові, а також забезпечують специфічне мовлення, мислення і мовленнєву поведінку представників іншої національної спільноти.

На нашу думку, на практичних заняттях з української / російської мов як іноземних (лінгвокраїнознавчий аспект) слід оперувати комплексом мовних понять (на рівні лексики, граматики й синтаксису). У проблемно-орієнтованому навчальному матеріалі виділяються країнознавчі ядра, у результаті досягається ментальна забарвленість і ментальна насиченість усномовленнєвих висловлювань студентів-іноземців.

Отже, оскільки основною метою курсу «Країнознавство» є формування й розвиток комунікативної компетенції, тобто здатності особистості здійснювати міжкультурне спілкування на основі засвоєних мовних і соціокультурних знань, мовленнєвих навичок і комунікативних умінь, сукупності її складових – мовленнєвої, мовної, соціокультурної, компенсаторної й навчально-пізнавальної компетенції. Курс країнознавства у вищій школі призначений допомогти адаптуватися зарубіжним студентам в українсько- та російськомовному соціокультурному середовищі України й підготувати цих студентів до професійного спілкування з викладачами, колегами та ін.

Перспективами дослідження вбачаємо з'ясування різноманітних аспектів здатності іноземних студентів за допомогою опанованих країнознавчих знань і набутих умінь і навичок удосконалювати й розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень й формувати професійні компетенції.

Список джерел:

1. Верещагин, Е.М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – 3-е изд., перераб. и доп. / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М. : Русский язык, 1983. – 269 с.
2. Годунов, Б.П. О внутренней речи как о предмете и средстве обучения иностранному языку (О постановке вопроса) / Б.П. Годунов // Развитие мыслительно-речевой деятельности студентов в процессе обучения иностранному языку: сборник научных статей. – Вологда: Изд-во Вологодского государственного педагогического института, 1983. – С.33-60.
3. Елизарова, Г.В., Формирование поликультурной языковой личности как требование новой глобальной ситуации. Языковое образование в вузе : метод. пособие для преподавателей высшей школы, аспирантов и студентов / Г.В. Елизарова, Л.П. Халяпина. – СПб. : КАРО, 2005. – С. 8-21.
4. Машбиц Я.Г. Основы страноведения: Книга для учителя / Я.Г. Машбиц. – М. : Просвещение, 1999. – 268 с.
5. Степанов, Ю.С. Константы: Словарь русской культуры / Ю.С. Степанов. 3-е изд., испр. и доп. – М. : Академический Проект, 2004. – 992 с.

## **Интеллектуализация практических занятий по физике на довузовском этапе подготовки иностранных студентов**

***Иващенко Ю.Н.***

*доцент кафедры естественных наук факультета международного образования  
Национального технического университета "Харьковский политехнический  
институт"*

*г. Харьков, Украина*

Деятельность преподавателя можно считать успешной в том случае, если результаты учебной деятельности перенесены в область реального применения. Обучение дисциплинам естественнонаучного цикла предполагает использование на